

теоретичних та методичних засад підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій у закладах вищої педагогічної освіти.

Література

1. Про затвердження Державного стандарту базової середньої освіти: проєкт Постанови КМУ від 2020 р. м. Київ. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorenn-ya-proyekt-derzh-avnogo-standartu-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 20.04.2020).

Лузан Петро Григорович,

доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасний освітній процес у закладах фахової передвищої освіти реформується за ідеями компетентнісної концепції, яка спрямовує педагогічну взаємодію на підготовку кваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного творчо виконувати виробничі завдання, бути соціально та професійно мобільним, спроможним до постійного професійного самовдосконалення. Головною відмінністю компетентнісного підходу від узвичаєних освітніх моделей є зміщення акцентів із процесу навчання на освітні результати. У термінах нової компетентнісної методології освітні результати – це задекларована в освітніх стандартах сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що мають бути опановані особою в процесі навчання за певною освітньо-професійною програмою і які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

Природно, основним критерієм ефективності професійної підготовки фахівців у коледжах і технікумах є якість фахової передвищої освіти – відповідність умов освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам фахової передвищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам зацікавлених сторін і суспільства, яка забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти (*Закон України «Про фахову передвищу освіту»*).

Відтак, відповідність результатів навчання вимогам законодавства та стандартів фахової передвищої освіти і є тим параметром ефективності освітнього процесу, який усталено називають якістю професійної підготовки. Справедливо виникає запитання: як, якими методами, формами, технологіями оцінити якість підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти?

Результати аналізу наукових джерел дають підстави стверджувати, що в наявних наукових працях немає єдності думок учених щодо розроблення об'єктивних, валідних, надійних методів, форм і технологій оцінювання компетентнісних досягнень студентів. У цьому контексті суттєвого дослідження потребують теоретичні і методичні аспекти оцінювання якості підготовки фахівців і в коледжах та технікумах.

Аналіз освітньої практики та її нормативного забезпечення свідчить про традиційну нерозривність понять «оцінювання», «перевірка» і «контроль». Для ефективного контролю успішності студентів важливо не лише виявити те, що вони знають і вміють, а й об'єктивно оцінити їхні знання та вміння. Підсумком контролю має бути оцінювання, що передбачає зіставлення того, що студенти засвоїли, з тим, що вони мали засвоїти відповідно до вимог освітньо-професійної програми (освітнього стандарту). Отже, оцінювання – процес встановлення рівня навчальних досягнень студента/студентів в оволодінні змістом навчальної дисципліни (теми, модуля та ін.) відповідно до вимог чинних освітньо-професійних програм. Основними компонентами оцінювання є встановлення фактичного рівня знань, зіставлення виявлених знань з еталонними, оформлення результату навчання студентів у вигляді оцінки-балів.

Важливо зазначити, що компетентнісний підхід у професійній освіті вимагає суттєвої перебудови звичаєної системи освітнього процесу, вдосконалення змісту, форм, методів, засобів навчання, інструментів та процедур оцінювання результатів навчальних досягнень студентів. Насамперед маємо суттєво оновити, модернізувати комплекс провідних принципів оцінювання результатів навчання. До таких основних правил сучасного оцінювання якості підготовки фахівців відносимо:

– *чітке визначення очікуваних результатів навчання.* Для цього варто скористатися моделлю SMART (аббревіатура від слів specific – конкретний, measurable – вимірний, attainable – досягнений, relevant – значущий, time-bounded – співвідносний з конкретним строком). Підкреслимо, що згідно з критеріями SMART заплановані для перевірки результати навчання мають бути конкретними, такими, що їх можна перевірити, досягнути; вони повинні відповідати освітнім цілям і завданням; освітні результати мають співвідноситися з достатнім терміном часу для їх опанування студентом;

– *об'єктивність оцінювання компетентнісних досягнень студентів.* Під об'єктивним оцінюванням розуміємо особливий вид педагогічної діяльності з встановлення цінності (рівня) досягнутого студентом (шляхом порівняння початкового рівня з досягнутим і досягнутого рівня з еталоном – вимогами освітнього стандарту). Суб'єктивність оцінювання результатів навчання усувається шляхом винесення діагностичних процедур за межі відносин «викладач-студент» (за прикладом ЗНО, коли учнів оцінюють не ті вчителі, котрі навчали), а також через застосування об'єктивних методів оцінювання навчальних досягнень студентів (тестування, практичний контроль, графічна

перевірка, проекти та ін.); на оцінювання знань не повинні впливати симпатії і антипатії викладача, особливості поведінки та здоров'я студента;

– *систематичність оцінювання результатів навчання студентів.* Оцінювання якості підготовки студентів за освітньо-професійною програмою має здійснюватися регулярно протягом семестру та навчального року на етапах попереднього, поточного, тематичного (модульного), підсумкового контролю освітніх результатів;

– *позитивний підхід в оцінюванні результатів навчання студентів.* Оцінка як результат оцінювання має орієнтуватися на рівень досягнень і прогрес студента, не підкреслювати його невдачі: лише такий підхід забезпечує реальний, стимулювальний вплив на розвиток навчально-пізнавальної діяльності студента, його ставлення до навчання.

– *індивідуальний підхід під час оцінювання результатів навчальних досягнень студентів* – забезпечення таких дидактичних умов, за яких знімається психологічне напруження, тривога студентів за об'єктивність оцінювання їхніх знань, створюється атмосфера доброзичливості, а справедлива оцінка стимулює кожного студента до систематичної навчально-пізнавальної діяльності, до ліквідації виявлених помилок і недоліків;

– *багатовимірність оцінювання результатів навчальних досягнень студентів* – оцінюватися мають одночасно всі визначальні складники професійної компетентності, що набувається майбутніми фахівцями: за Б. Блумом, це насамперед цілі-результати когнітивної (пізнавальної) групи, афективної (сприймання, інтереси, нахили, здібності) групи та психомоторні (навички письма, мовні, фізичні, трудові навички). Нагадаємо, що у межах кожної групи Б. Блум виділив послідовні рівні складності та запропонував дієслова, які відповідають кожному рівню. Саме таксономія Б. Блума застосовується для формулювання очікуваних результатів навчання в стандартах фахової передвищої освіти, освітньо-професійних програмах.

– *адекватність інструментів оцінювання компетентнісних досягнень студентів.* Система інструментів оцінювання (методів і процедур) має відповідати навчальним завданням, об'єктам і суб'єктам оцінки, стилям навчання студентів і функціям оцінювання;

– *дотримання балансу суб'єктів оцінювання.* Формальне оцінювання (викладачем, педагогічною громадськістю) має поєднуватися з самооцінюванням студентами результатів власних навчальних досягнень та взаємооцінюванням. Є думки про те, що «баланс суб'єктів оцінювання» має характеризуватися таким розподілом: 20 % оцінювання здійснює викладач, 50 % – сам студент, 30 % оцінювання здійснюється через взаємооцінювання.

За умов дотримання вказаних принципів, оцінювання як процес зіставлення того, що студенти засвоїли, з тим, що вони мали засвоїти відповідно до вимог освітньо-професійної програми (освітнього стандарту), виконує такі функції: навчальну, діагностичну, стимулювальну, виховну, розвивальну, коригувальну, прогностичну.

Природно, належне виконання означених функцій можливе при забезпеченні певних умов оцінювання якості професійної підготовки фахівців, до яких відносимо:

- цілеспрямоване застосування валідних, надійних, точних методів об'єктивного оцінювання навчальних досягнень студентів;
- застосування декількох інструментів оцінювання (учені називають від 2 до 4) якості підготовки фахівців (тестування, спостереження, проект, практичне завдання, обговорення, презентація, інтерв'ю, рольові ігри та ін.), кожен з яких є найбільш адекватним для оцінювання відповідного об'єкта, що діагностується (складника професійної компетентності – професійних знань, умінь, навичок, ставлень, особистісних якостей тощо);
- інструменти оцінювання якості підготовки фахівців мають бути релевантними об'єктам оцінки і особливостям студентів;
- продукування висновків про якість підготовки фахівців здійснюється на основі триангуляційного методу підвищення надійності – урахування інформації з різних джерел, включаючи самооцінки студентів та взаємооцінки одногрупників;
- завчасне ознайомлення студентів із критеріями оцінювання якості їх підготовки у закладах фахової передвищої освіти.

Щодо критеріїв оцінювання, то тут варто сказати про таке. Найчастіше в інструктивних матеріалах стосовно оцінювання навчальних досягнень тих, хто навчається, вказується на такі критерії: 1) характеристика відповіді студента (елементарна, фрагментарна, неповна, повна, логічна, доказова, обґрунтована, творча); 2) якість знань (правильність, повнота, осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність); 3) ступінь сформованості вмінь (загальнонавчальних, професійних); 4) рівень оволодіння пізнавальними операціями (уміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки тощо); 5) досвід творчої діяльності (вміння виявляти й розв'язувати проблеми, формулювати гіпотези); самостійність оцінних суджень.

Проте, як справедливо вказує В. Семиченко, педагогічні працівники мають керуватися відповідними критеріями «не взагалі», а щодо оцінювання діяльності конкретного студента. Мова про те, що за однією характеристикою студент може демонструвати високі результати, а за іншою низькі; з різних навчальних дисциплін можуть бути різні навчальні досягнення, що, природно, не можна врахувати засобами середньої оцінки. Але ознайомлення педагогічної громадськості, студента з результатами надійного, об'єктивного оцінювання навчальних досягнень студентів має на меті одне: скоригувати освітній процес, суттєво поліпшити якість професійної підготовки фахівців у коледжах і технікумах, залучивши до цього всіх суб'єктів освітнього процесу.

Перспективи подальших наукових пошуків пов'язуємо з обґрунтуванням методичної системи оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти та розробленням її структурної моделі.